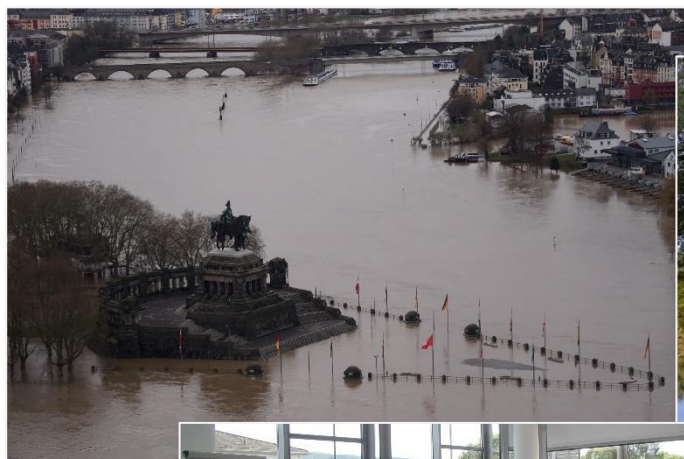

Rapport over de resultaten van de workshop

Hoogwaterveiligheid en natuurlijke herinrichting
in het Rijnstroomgebied:
Uitdagingen en succesfactoren

Internationale
Kommission zum
Schutz des Rheins

Commission
Internationale
pour la Protection
du Rhin

Internationale
Commissie ter
Bescherming
van de Rijn

International
Commission
for the Protection
of the Rhine

**17 september 2018, 9.30u - 17.00u,
BfG-gebouw, Koblenz**

*(gezamenlijke workshop van de werkgroep
“Hoog- en Laagwater” en de werkgroep
“Ecologie” van de ICBR)*

1. Context van de workshop

In het programma Rijn 2020, dat de ICBR in 2001 heeft gepubliceerd, wordt er gestreefd naar duurzame ontwikkeling van de Rijn, en onder meer opgeroepen tot verdere verbetering van het ecosysteem van de Rijn en de hoogwaterveiligheid. Er is sprake van een integrale benadering en van koppeling en integratie van alle sectorale maatregelen op de volgende gebieden: verbetering van de waterkwaliteit, preventie van en bescherming tegen overstromingen, behoud van ecosystemen en bescherming van het grondwater. Ook het Actieplan Hoogwater (APH), dat de ICBR in 1998 heeft vastgesteld, en het plan voor het Biotoopnetwerk Rijn, dat in 2006 is gepubliceerd, hebben tot doel hoogwaterveiligheid en ecologische verbeteringen met elkaar te combineren.

In de EU-Kaderrichtlijn Water (KRW) en de EU-Richtlijn over overstromingsrisico's (ROR) is bepaald dat er onderlinge coördinatie en uitwisseling dient plaats te vinden, teneinde maatregelen op een efficiëntere manier uit te voeren en synergie-effecten tussen hoogwaterveiligheids- en milieudoelen te benutten.

Echter, er zijn nog steeds knelpunten in de uitvoering van synergetische maatregelen voor natuurbescherming en hoogwaterveiligheid.

Klimaatverandering en socio-economische ontwikkelingen versterken de behoefte aan actie.

2. Doel van de workshop

Het doel van de workshop was het aanwijzen van knelpunten in de planning en uitvoering van maatregelen en de oorzaken daarvan, maar ook het beschrijven van succesfactoren voor integrale maatregelen in het internationale Rijnstroomgebied. Deze punten zijn toegelicht aan de hand van casestudy's voor de hoofdstroom of de zijrivieren van de Rijn.

Uitwisseling van ervaringen en wederzijdse hulp bij de identificatie van sleutelfactoren voor succesvolle oplossingen stonden centraal.

De resultaten van de workshop zullen als aanbevelingen en input worden gebruikt voor het derde overkoepelende KRW-stroomgebiedbeheerplan (SGBP, afronding in 2021), het tweede overkoepelende ROR-overstromingsrisicobeheerplan (ORBP, afronding in 2021) en het ICBR-programma Rijn 2040, waaraan op dit moment nog wordt gewerkt (voor de Rijnministersconferentie in 2020). De resultaten van de workshop en de manier waarop ze in de toekomst zullen worden gebruikt, zal in de werkgroepen H en B samen met de waarnemers worden besproken.

De centrale vraagstukken van de workshop waren:

- Wat zijn de grootste knelpunten bij de planning en uitvoering van integrale maatregelen in het Rijnstroomgebied?
- Wat zijn de sleutelfactoren of voorwaarden voor een succesvolle planning en uitvoering van integrale maatregelen en voor de integrale implementatie van de KRW en de ROR op overheidsniveau?
- Hoe kunnen de resultaten van de workshop concreet worden meegenomen in de implementatie van de twee richtlijnen en in het programma Rijn 2040?

3. Voorbeelden van nationale benaderingswijzen of projecten waarin synergiekansen zijn benut

De delegaties en ngo's hebben als bijdrage aan de workshop voorbeelden van nationale benaderingswijzen of projecten ingediend dan wel voorgesteld waarin de bovengenoemde synergiekansen tussen beide werkerreinen zijn benut.

Uit de overzichtskaarten (zie figuur 1 en 2) blijkt dat er in het gehele Rijnstroomgebied, van de bron tot de monding, tal van maatregelen zijn die zowel bevorderlijk zijn voor de hoogwaterveiligheid als voor de ecologische herinrichting van uiterwaarden (zie korte beschrijving van de projecten en maatregelen in de bijlage).

4. Resultaten van de workshop

Na de verwelkoming en introductie door de voorzitter van de WG H, Anouk te Nijenhuis, en de voorzitter van de WG B, David Monnier, kwamen er verschillende sprekers aan het woord over casestudy's van integrale maatregelen aan de Rijn of zijn zijrivieren:

1. Doelen en synergieën van het herstel van het transport van bodemmateriaal in Zwitserland - voorbeeld Hoogrijn [*Manuel Nitsche, BAFU (CH)*]
2. Geïntegreerd Rijnprogramma: hoogwaterveiligheid en natuurbescherming gaan hand in hand [*Stephanie Meurer, Regierungspräsidium Freiburg (DE)*]
3. Langsdammen: ecologische effecten van habitatveranderingen in de oeverzone van de Waal [*Margriet Schoor, Rijkswaterstaat (NL)*]
4. Geïntegreerd EU-LIFE-project "Living Lahn" [*Stephan von Keitz, Hessisches Ministerium für Umwelt, Klimaschutz, Landwirtschaft und Verbraucherschutz (DE)*]
5. Nieuwe nevengeul aan de benedenloop van de Duitse Nederrijn en Groen Blauwe Rijn Alliantie [*Thomas Chrobock, NABU-Naturschutzstation Niederrhein (DE)*]
6. Herstel van waterrijke gebieden in het middelgebergte van het Rijnstroomgebied om het risico op overstromingen en droogte te reduceren - de "sponsmethode" [*Bas Roels, Wereld Natuur Fonds Nederland en Wetlands International (NL)*]

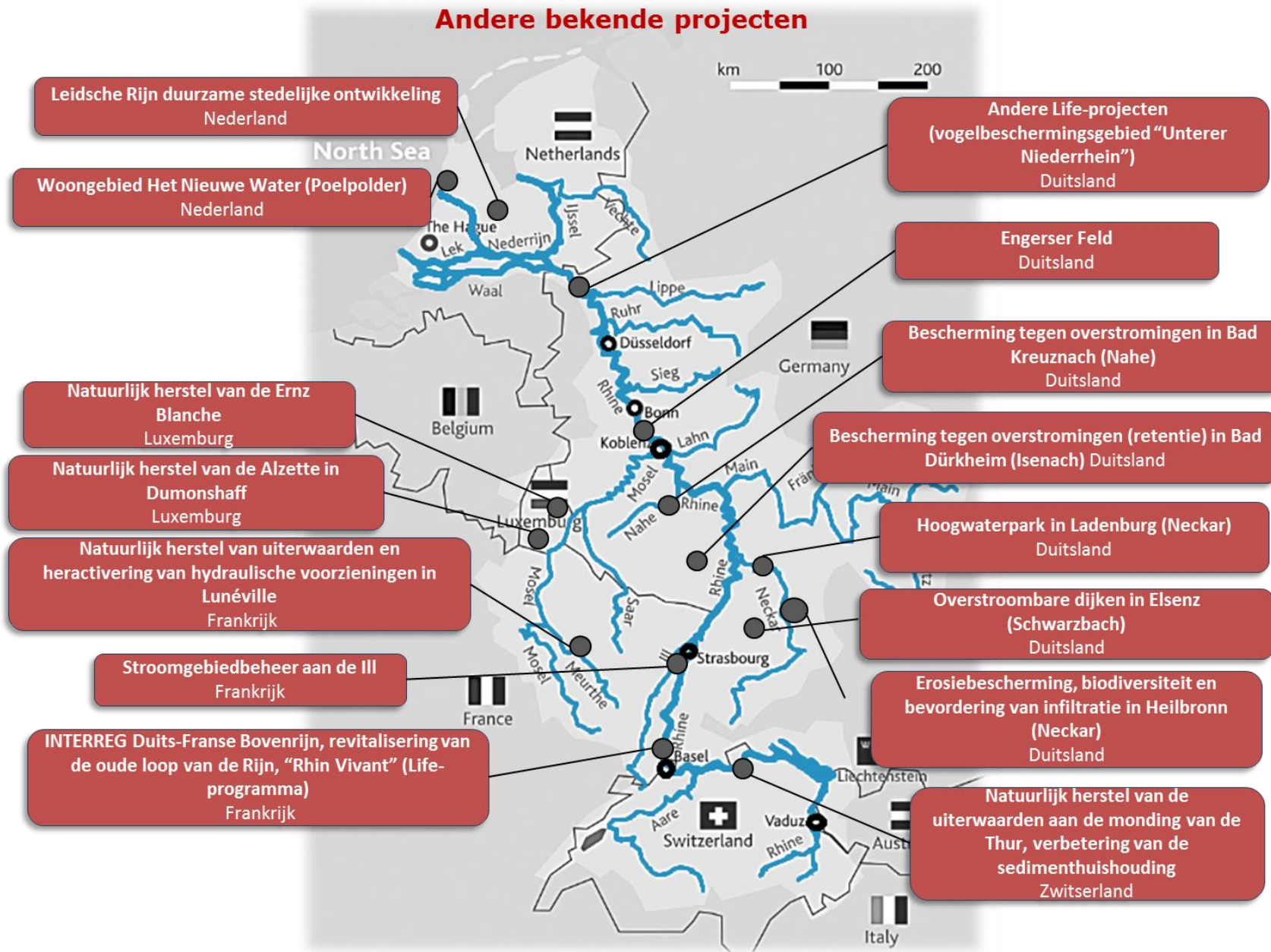
Vervolgens werden er interactieve sessies gehouden in het kader waarvan de zevenentwintig deelnemers uit zes landen in het Rijnstroomgebied, waaronder vertegenwoordigers van overheden in de werkgroepen B en H die zich bezighouden met hoogwaterveiligheid en milieubescherming, evenals waarnemers (onder meer ngo's) uitgebreid konden ingaan op de drie centrale vraagstukken van de workshop (zie hoofdstuk 2). De antwoorden op de drie kernvragen van de workshop die in de onderstaande paragrafen zijn weergegeven, vloeien voort uit de presentaties, de groepsdiscussies tijdens de workshop en de informatie over projecten die voorafgaand aan de workshop is ingediend.

Figuur 1: Projecten in het Rijnstroomgebied die de genoemde synergie-effecten tussen hoogwaterveiligheid en ecologische herinrichting benutten. Lichtblauw: projecten waarover tijdens de workshop een presentatie is gehouden; donkerblauw: projecten waarover voorafgaand aan de workshop informatie is ingediend.

Geselecteerde voorbeelden van projecten

Figuur 2: Andere bekende synergieprojecten in het Rijnstroomgebied (niet ingediend; bronnen: Biotoopnetwerk (EG BIOTOP, ICBR-rapport 223), WG H, LIFE, www.nwrm.eu, boek "Das Wasser bedenken – Living with floods" (rheinkolleg, 2010)).

4.1 Wat zijn de grootste knelpunten bij de planning en uitvoering van integrale maatregelen in het Rijnstroomgebied?

Een probleem dat door veel deelnemers is genoemd, is het niet of te laat betrekken van alle actoren voor hoogwaterveiligheid, natuurbehoud, waterbescherming, landbouw, bosbouw, waterweg- en scheepvaartadministratie, evenals de boven- en benedenstrooms gelegen gebieden. Ook de publieksparticipatie schiet regelmatig tekort. De tegenstrijdige filosofieën tussen hoogwaterveiligheid en waterbehoud (mensen beschermen tegen water versus water beschermen tegen mensen en planningszekerheid versus flexibiliteit) werden eveneens als hindernis aangewezen. Als gevolg van de complexe administratieve procedures vergt de uitvoering van integrale maatregelen intensieve samenwerking tussen de verschillende overheden die bevoegd zijn voor de planning, de uitvoering en het onderhoud van maatregelen.

Verder zijn er vaak niet genoeg monitoringsresultaten van reeds (met succes) uitgevoerde maatregelen die als argumentatie voor geplande maatregelen zouden kunnen dienen. Andere problemen die dikwijls een rol spelen bij de planning en uitvoering van maatregelen zijn onvoldoende beschikbaar areaal of conflicten tussen het landgebruik voor ecologie, hoogwaterveiligheid, land- en bosbouw en verstedelijking, en beperkte personele middelen. Echter, de financiering van maatregelen werd niet expliciet als kernprobleem genoemd.

Niet erg bevorderlijk zijn ook contraproductieve politieke signalen, zoals bijv. de ondersteuning van bouwprojecten in overstromingsgevoelige gebieden, en tegenstrijdige doelstellingen op verschillende beleidsterreinen (landbouw, natuurbescherming, ruimtelijke ordening), onder meer bij EU-projecten en -subsidies.

4.2 Wat zijn de sleutelfactoren of voorwaarden voor een succesvolle planning en uitvoering van integrale maatregelen en voor de integrale implementatie van de KRW en de ROR op overheidsniveau?

Het reeds in de beginfase van de planning definiëren van gemeenschappelijke, zo evenwichtig en tegelijkertijd zo ambitieus mogelijke doelen en door meerdere actoren gedeelde belangen wordt als sleutelfactor voor een succesvolle uitvoering van integrale maatregelen beschouwd. Dit kan bijvoorbeeld worden gewaarborgd door van begin af aan een interdisciplinaire werkgroep in te stellen die het project begeleidt en wordt betrokken bij de planning. Voor elke fase van het project (inventarisatie, planning, uitvoering, monitoring) zou er een integrale benadering moeten worden gekozen. Over het algemeen zouden ingrepen in wateren zo mogelijk moeten worden benut voor ecologische verbeteringen, waarbij tegelijkertijd de bescherming van de omliggende gebieden dient te worden gegarandeerd.

Voor een integrale werkwijze in overheden zijn voldoende personele en financiële middelen en genoeg tijd de basisvoorwaarden. De combinatie van budgetten van verschillende actoren of de inbedding in EU-steunprogramma's, zoals LIFE of INTERREG, bieden financieringsmogelijkheden voor integrale maatregelen. Ook een mogelijke monetarisering van ecologische maatregelen (ecosysteemdiensten) werd als economische stimulans voorgesteld.

Kijkend naar de verschillende ruimtelijke en administratieve niveaus, zouden plannen en ideeën op grotere schaal moeten worden ontwikkeld en kwantificeerbare doelen stellen. Het doelbereik en de effectiviteit van maatregelen zou door middel van effectieve monitoring moeten worden gecontroleerd. Reeds bij de planning van maatregelen zouden er ook

afspraken moeten worden gemaakt over de duurzame instandhouding van de maatregelen op lange termijn. De realisatie van speerpunt- of pilotprojecten wordt nuttig geacht.

Aan het begin van een project zouden de potentiële verbetering door een maatregel en de te verwachten interacties al moeten worden bepaald en zouden de bevoegdheids- en kostenverdeling tussen verschillende actoren en niveaus (Europees, nationaal, regionaal, lokaal) moeten worden geregeld. De inventarisatie dient als rechtvaardiging voor (onder meer) de gebruikte arealen, de vermindering van de impact en de schadeloosstelling. Ze biedt ook de mogelijkheid om de verkregen resultaten te meten (monitoring).

Een belangrijke voorwaarde voor succesvolle, integrale maatregelen is dat alle betrokkenen worden meegenomen in een transparant, oprecht proces. Daarnaast moeten alle partijen worden gecoördineerd en ertoe bereid zijn om inhoudelijke compromissen te sluiten. Gebruiks- en belangenconflicten (ecologie, wonen, drinkwater, landbouw, economie, scheepvaart, energie, recreatie, ...) zouden moeten worden opgelost. Goede communicatie, afstemming en samenwerking met en tussen de bevoegde autoriteiten is van bijzonder belang. Om de administratieve procedures te stroomlijnen, zouden de instanties die vergunningen afgeven gebundelde functies moeten krijgen (single point of contact).

De bewustmaking van de bevolking voor maatregelen is als belangrijke succesfactor genoemd. Dit dient te worden bereikt door middel van publieksvriendelijke communicatie over het nut en de meerwaarde van geplande maatregelen, maar ook door het op een eenvoudige manier begrijpelijk maken van richtlijnen en wetgeving. Een andere mogelijkheid om het maatschappelijk draagvlak voor projecten te verruimen, is om mensen lokaal te betrekken bij de monitoring voor de voortgangscntrole (citizen science).

Intensieve informatie-uitwisseling tussen omwonenden of de oprichting van verenigingen, zoals bijv. aan de Ill in Oostenrijk, kunnen ruimtelijke conflicten in verband met retentiemaatregelen helpen oplossen, de belangen van boven- en benedenstrooms gelegen gebieden beter met elkaar in overeenstemming brengen en cofinancieringen mogelijk maken.

Nationale voorbeelden van hoe integrale maatregelen in het Rijnstroomgebied worden ondersteund:

- In Oostenrijk bestaat er een planningsinstrument voor hoogwaterveiligheidsmaatregelen op (deel-)stroomgebiedniveau, in het kader waarvan er van in het begin van de planning ook rekening moet worden gehouden met ecologische maatregelen, d.w.z. dat zowel de KRW- als de ROR-doelen worden meegenomen. Hoogwaterveiligheidsmaatregelen komen alleen in aanmerking voor overheidssubsidies als dit planningsinstrument wordt toegepast.
- De Duitse deelstaat Hessen stimuleert de uitvoering van integrale maatregelen door 100% subsidie toe te kennen aan hoogwaterveiligheidsmaatregelen die synergiekansen met de Habitatrichtlijn benutten.
- In Luxemburg kent de staat sinds de wijziging van de Waterwet in 2017 tot 100% subsidie toe aan maatregelen voor natuurlijk herstel en tot 90% aan maatregelen voor hoogwaterveiligheid.
- In Frankrijk ondersteunt de intercommunale bevoegdheid GEMAPI (beheer van aquatische milieus en overstromingspreventie) de ontwikkeling van een strategische en gemeenschappelijke visie op stroomgebiedniveau door de twee componenten “beheer van aquatische milieus” en “overstromingspreventie” met elkaar te combineren.
- In Nederland kunnen ngo's financiële middelen krijgen van het ministerie als ze integrale plannen voor natuur en hoogwaterveiligheid opstellen. Op basis van de ervaringen met het project “Ruimte voor de rivier” streeft Nederland in de toekomst naar integraal

riviermanagement, met aandacht voor de belangen van scheepvaart, ecologie, hoogwaterveiligheid en sedimentmanagement, rekening houdend met klimaatverandering. Hiervoor zullen alle betrokken beleidsterreinen worden geïntegreerd.

- In Zwitserland bevatten de Wet inzake waterbouw en de Waterwet beide een artikel met bijna identieke bewoordingen, waarin is voorgeschreven dat bij waterbouwkundige aanpassingen/correcties in wateren de natuurlijke loop en inrichting als divers leefgebied zoveel mogelijk dienen te worden behouden/hersteld. Hoogwaterveiligheidsprojecten die bijzonder ecologisch worden uitgevoerd, kunnen aanvullende financiering uit revitaliseringsfondsen van de Zwitserse Bond ontvangen.

4.3 Conclusies uit de workshop en gevolgen voor de implementatie van richtlijnen en voor het toekomstige programma Rijn 2040

De workshop heeft meer inzicht gegeven in de verbanden, synergie-effecten, knelpunten, uitdagingen en kansen die een rol spelen bij de uitvoering van integrale maatregelen voor hoogwaterveiligheid en natuurbescherming. De grensoverschrijdende uitwisseling van ervaringen in het Rijnstroomgebied zal de uitvoering van integrale maatregelen helpen bespoedigen.

De intensieve informatie-uitwisseling tussen beide actieterreinen en met de waarnemers (ngo's) die dankzij de workshop op gang is gebracht, zou moeten worden voortgezet, teneinde aanbevelingen en bijdragen uit te werken voor het derde KRW-SGBP, het tweede ROR-ORBP en het ICBR-programma Rijn 2040 (Rijnministersconferentie 2020). Hiervoor kan er gebruik worden gemaakt van eerste inzichten en voorstellen uit de workshop:

- Om maatregelen met succes te kunnen uitvoeren, moeten de verschillende actoren van in het begin van de planning al gezamenlijke visies en doelen definiëren, hieruit afgestemde projecten ontwikkelen en uiteindelijk bereid zijn om ook compromissen te sluiten.
- Bij de ondersteuning van integrale maatregelen zou de nadruk moeten liggen op de beperkte beschikbaarheid van ruimte en op de vergroting van het draagvlak door middel van communicatie met en bewustmaking van de bevolking. Er zou ook meer aandacht moeten zijn voor de functionaliteit van het ecosysteem van de Rijn, klimaatverandering, integratie van bescherming, gebruiksfuncties en ecologie. De onderwerpen landbouw, scheepvaart en groen-blauwe infrastructuur zouden een prominentere plaats moeten krijgen.
- Maatregelen die bevorderlijk zijn voor hoogwaterveiligheid en ecologische herinrichting zouden overal moeten worden uitgevoerd waar er kansen liggen (bijv. in de openbare ruimte) en waar de maatregelen lokale of regionale steun krijgen, bijv. van overheden, de bevolking of bepaalde stakeholders, zoals de landbouw of ngo's.
- Gevraagd wordt dat er speciale financiële middelen voor integrale maatregelen worden vrijgemaakt. EU-steunprogramma's, zoals LIFE en INTERREG, bieden aanvullende financieringsmogelijkheden.
- De ervaringen van de landen in het Rijnstroomgebied zouden ook in de toekomst moeten worden gedeeld in de ICBR, en de uitwisseling van informatie en ervaringen met betrekking tot uitgevoerde maatregelen zou moeten worden voortgezet.
- Voorgesteld wordt dat de ICBR programmathema's actiever inbrengt op EU-niveau.

- Ten behoeve van een ecologisch integrale benadering zou in het nieuwe programma Rijn 2040 de interdisciplinaire aanpak (hoogwaterveiligheid - ecologie) moeten worden verankerd, en zou er meer dan de hoofdstroom van de Rijn alleen moeten worden bekeken, namelijk het Rijnstroomgebied als geheel.

Bijlage

1. Hoogwaterveiligheid aan de Bregenzerach

Projectfinanciering: Gemeentes Bezau en Reuthe

Periode: 2006-2013

Korte beschrijving: Verruiming van de bedding over een afstand van 2,3 km, verhoging van de afvoercapaciteit van de rivier met ca. 15%

→ Zie brochure “Lebensraumfluss - Hochwasserschutz & Landbewirtschaftung: Lösungen für Mensch und Natur” op

<https://www.umweltdachverband.at/themen/wasser/gewaesserschutz/komm-fluss/>

Figuur 3: Hoogwaterveiligheid aan de Bregenzerach (foto: deelstaat Vorarlberg)

2. Rhesi (Rijn, recreatie en veiligheid)

Planning en uitvoering: Internationale Rijnregulering (IRR)

Onder leiding van: Gemeenschappelijke Rijncommissie (GRK) met vertegenwoordigers van Oostenrijk en Zwitserland

Periode: 2015-2030

Korte beschrijving: Doelen van het project: hoogwaterveiligheid aan de Alpenrijn, bescherming van grondwater/drinkwater, landbouw, ecologie, kosteneffectiviteit

→ <http://www.rhesi.org>

Figuur 4: Alpenrijn (foto: IRR)

3. Aare in het kanton Bern

Projectfinanciering: Kanton Bern

Periode: Twintig jaar vanaf 2017

Korte beschrijving: Verruiming van de bedding van de Aare, doelen: bescherming tegen overstromingen, garantie van de drinkwatervoorraad, verbetering van het natuurlandschap, behoud van een aantrekkelijk recreatiegebied

→ https://www.aare.bve.be.ch/aare_bve/de/index/aare-mittelland

Figuur 5: De Aare na de herinrichting van de uiterwaard Haldenau (foto: H.U. Trachsel)

4. Geïntegreerd Rijnprogramma

Planning en uitvoering: Regeringspresidium Freiburg (leiding)

Periode: Vanaf 1996

Korte beschrijving: Aanleg van dertien hoogwaterretentiegebieden (tussen Bazel en Mannheim), retentievolume ca. 273 miljoen m³, oppervlak dat potentieel opnieuw in gebruik kan worden genomen 93,8 km²

→ www.irp-bw.de

Figuur 6: Polder Söllingen/Greffern (foto: Ulrike Pfarr)

Figuur 7: Beschermingsvoorzieningen tegen overstromingen aan de Duits-Franse Bovenrijn (IRP) (dia uit de presentatie van Stephanie Meurer)

5. Eiland Rohrschollen

Projectfinanciering: Stad Straatsburg

Periode: 2010-2014

Korte beschrijving: Doel: herstel van de biodiversiteit van een natuurlijk ooibos door het gebied gedurende maximaal 50 dagen per jaar onder water te zetten.

→ <http://www.rn-rohrschollen.strasbourg.eu/index.php?page=publications>

Figuur 8: Eiland Rohrschollen

6. Living Lahn (LiLa)

Partner die het project coördineert: Ministerie van Milieu, Klimaatbescherming, Landbouw en Consumentenbescherming van de Duitse deelstaat Hessen

Betrokken partners: Regeringspresidium Gießen, ministerie van Milieu, Energie, Voedselvoorziening en Bosbouw van de Duitse deelstaat Rijnland-Palts, Structuur- en Vergunningsdirectie Noord van de Duitse deelstaat Rijnland-Palts, Duitse dienst voor Hydrologie, Dienst voor waterwegen en scheepvaart Koblenz

Periode: 2015-2025

Korte beschrijving: Integraal EU-LIFE-project, elf maatregelen langs de Lahn

→ <https://www.lila-livinglahn.de>

Figuur 9: De Lahn (foto uit de presentatie van Stephan von Keitz over het project Living Lahn)

7. Naheprogramma

Projectfinanciering: Structuur- en Vergunningsdirectie Noord en Zuid

Periode: 1994-2004

Korte beschrijving: 54 retentiemaatregelen, 62 rivierrenatureringen, 309 km oeverstrook, 525 km aangewezen overstroomingsgebied

Figuur 10: De Nahe (foto uit de brochure "Das Naheprogramm 1994-2004")

8. Sponge Project

Projectfinanciering: WWF Netherlands en Wetlands International

Korte beschrijving: Onderzoek naar het potentieel voor natuurlijke waterretentie in (deel-)stroomgebieden

→ <https://europe.wetlands.org/casestudy/restoration-of-marshes-in-rhine-basin/>

Figuur 11: Principe van de "spons" als natuurlijke waterretentie (figuur uit de presentatie van Bas Roels over het Sponge Project)

9 Monding van de Emscher

Projectfinanciering: Emschergenossenschaft

Periode: Vanaf 2014

Beknpte beschrijving: Monding zonder knelpunten creëren, 20 ha uiterwaarden doen ontstaan

→ http://www.eglv.de/fileadmin/user_upload/pdf/BI_EG_Emschermuendung_V2.pdf

Figuur 12: Monding van de Emscher (foto: Emschergenossenschaft)

10. Monding van de Lippe

Projectfinanciering: Lippeverband

Periode: 2009-2014

Korte beschrijving: 2,4 km natuurlijk heringericht traject, 120 ha uiterwaard die zich natuurlijk kan ontwikkelen, creatie van een zeer dynamische uiterwaard aan de monding

→ https://www.eglv.de/fileadmin/Medien/Dokumente/Infomaterial/infomaterial_neue_lippe_uferentwicklung.pdf

Figuur 13: Nieuwe monding van de Lippe (foto: Lippeverband)

11. Nevengeul Bislich-Vahnum

Projectfinanciering: NABU Centrum voor Natuurbehoud Duitse Nederrijn e.V., Kranenburg

Periode: 2009-2019

Korte beschrijving: Een zijtak die later zal worden uitgebreid tot een nevengeul verbinden met de Rijn. Dynamische ondiepe en diepe zones creëren die zijn beschermd tegen golfslag, en de verbinding tussen rivier en uiterwaard herstellen.

→ www.life-rhein-bislich.de

Figuur 14: Uiterwaard van de Rijn bij Bislich (foto: NABU Duitse Nederrijn e.V.)

12. Emmericher Ward

Projectfinanciering: NABU Centrum voor Natuurbehoud Duitse Nederrijn e.V., Kranenburg

Periode: 2012-2021

Korte beschrijving: Aanleg van een nevengeul (lengte: ca. 2 km) en een ooibos (oppervlak: 22 ha). Verruiming van het stroomvoerend profiel.

→ www.life-rhein-emmerich.de

Figuur 15: Emmericher Ward. Stroming tussen kribben (foto: NABU Duitse Nederrijn e.V.)

13. Groen Blauwe Rijn Alliantie

Partners: Districtsregering Düsseldorf, Biologisch station district Wesel e.V., Centrum voor natuurbehoud district Kleef e.V., NABU Centrum voor Natuurbehoud Duitse Nederrijn, Natuurontwikkeling, Sportvisserij Nederland, Rijkswaterstaat Oost Nederland, Waterschap Rijn en IJssel, Vereniging Nederlands Cultuurlandschap, Stichting De Bastei.

Periode: 2017-2020

Korte beschrijving: Grensoverschrijdend project (betere communicatie, milieu-educatie, planning van internationale maatregelen)

→ <https://www.gbra.eu/de>

Figuur 16: Milieu-educatie in het kader van de Groen Blauwe Rijn Alliantie (foto: NABU Duitse Nederrijn e.V)

14. Ruimte voor de rivier

Projectleiding: Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Projectbureau Ruimte voor de Rivier

Periode: 2007-2015

Korte beschrijving: 38 afzonderlijke projecten, bijv. verschillende projecten aan de Nederlandse Rijntakken (Waal, Lek en IJssel) en langsdammen aan de Waal (kribben worden vervangen door langsdammen)

<https://www.ruimtevoorderivier.nl/>

Figuur 17: Overzicht van de projecten in het kader van Ruimte voor de rivier (bron: www.ruimtevoorderivier.nl/)